

การประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรัก
สามัคคีของชาวบ้านหนองยางคำ ตำบลกongsang อำเภอท่าบ่อ
จังหวัดหนองคาย*

AN APPLICATION OF THE BUDDHADHAMMA PRINCIPLE RELATED TO
THE LOVE AND UNITY OF PEOPLE IN NONGYANGKAM VILLAGE,
KONGNANG SUB-DISTRICT, TA BO DISTRICT, NONGKHAI PROVINCE

พระมหาเอกชัย ญาณเมธี (ศรีสันต์)

Phramaha Ekkachai (Srisan)

บุญส่ง สินธุ์นอก

Boonsong Sinthnok

สมเดช นามเกต

Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: mahaaekkachai412@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษา “ความรัก” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทของชาวบ้านหนองยางคำ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองยางคำ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ โดยเฉพาะศีล 5 ทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ว่าชุมชนได้ดำเนินชีวิตมีขนบธรรมเนียมประเพณี มาทำความประพฤติที่ดีงาม โดยหลักธรรมของเบญจศีล หลักธรรมในทศทั้ง 6 ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาความรักผู้อื่น ด้านเมตตา การที่ชุมชนค้นพบหลักธรรมยังความเจริญ มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นพลังเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป 2) “ความรัก” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทของชาวบ้าน คือ เป็นการพัฒนาตนเองทางจิตใจสุจริตธรรม เพราะเมื่อชาวบ้านมีความรักให้กับ บุคคลอื่นย่อมทำให้จิตใจเบิกบานโดยเจตนาว่าจะไม่ละเมิดความประมาทและไม่ทำลายสุขภาพ 3) การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักสำหรับสร้าง

* Received 2 December 2021; Revised 20 December 2021; Accepted 20 January 2022

ความรักสามัคคีของชาวบ้าน คือ มีความยากอยู่กับการสร้างความเชื่อมั่นและมั่นใจของคนในชุมชนและสำคัญที่การสร้างความเป็นธรรมไร้อคติ ตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาท้องถิ่นเชิงพหุลักษณะ ธรรมชาติ และธรรมดาของผู้คน มีการประยุกต์หลักธรรมเกิดความรักที่ประกอบด้วยปัญญา สร้างความรัก สามัคคี มีจิตใจงาม เกิดสุขที่ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: การประยุกต์, พุทธธรรม, ความรักสามัคคี

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the principle of Dhamma related to the love in Theravada Buddhism 2) to study the love” in the dimension of Theravada Buddhism of people in Nongyangkam Village, and 3) to apply the Dhamma principle related to the love for creating the love and unity of people in Nongnakam Village. This research was the qualitative research by collected from document and 25 in-depth interviews / person, the data were analyzed by descriptive analysis according to the inductive method.

The results of research were found that 1) the study of the principles of love in Theravada Buddhism, especially the five precepts, resulted in empirical results that the community lived, had traditions and traditions to do good behavior. By the principles of Benjasin Principles in the six directions as a tool in the development of love for others in compassion, the discovery of the principles of the community, to prosperity, morality and ethics 2) “Love” in Theravada Buddhism for the villagers is the development of one's mind, honesty and morality. Because when the villagers are in love with Other people will surely delight their minds with the intention that they will not violate carelessness and not destroy their health. 3) the application of principles related to love for building love and unity among the villagers is that it is difficult to build the confidence and confidence of the people in the community and the importance of the creation of fairness without prejudice. According to the Brahma Vihara principle, which is consistent with the local, plural, natural and ordinary study of people. The principles are applied To create a love that consists of wisdom, creates love, unity, has a beautiful mind, creates lasting happiness.

Keywords: Application, Buddhadhamma Principle, the love and Unity

บทนำ

“ความรัก” เป็นคำที่ยากเกินกว่าที่เราจะให้คำนิยามได้ เพราะความรักนั้นทำให้เกิดแรงบันดาลใจและเป็นพลังให้เกิดทั้งแง่ลบและแง่บวก รักเป็นพลังที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ สัตว์ รักยังมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมากจนมีผู้สร้าง ทัชมาฮาล สุสานหินอ่อนเป็นสถาปัตยกรรมแห่งความรักที่สวยงามที่สุดในโลก ถูกสร้างขึ้นโดย จักรพรรดิชาห์ชานซีร์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความรักที่พระองค์มีต่อ อรชุนันท์ พานู เพคุม ธิดาของรัฐมนตรีที่เสียชีวิตลงเมื่อคลอดบุตรคนที่ 14 ทำให้พระจักรพรรดิชาห์โคกเศร้าถึงสองทศวรรษ

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ความรักนั้นมีพลังมาก ซึ่งจะแสดงออกมาได้ทั้งทางลบและทางบวก ในทางพระพุทธศาสนานั้นความรัก กับพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกระหว่างพระพุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชน รักในพระพุทธศาสนาเป็นความรักระดับสากล (Universal love) คือรักสรรพสัตว์ ทำเพื่อสังคมส่วนรวม บุคคลสำคัญที่แสดงถึงความรักมีหลายท่าน เช่น ดิชนัท อัมมโธ อังคะโธ ลามะ และพระเขมธัมโม (Khemadhammo) ชาวพุทธประเทศอังกฤษ องค์การพุทธมอญเห็นความสำคัญของความรักระดับสากลและมีการเคลื่อนไหว โดยมีการประชุมพระพุทธศาสนาโลกที่นิวซีแลนด์ (Global Conference on Buddhism) ครั้งที่ 6 ที่ผ่านมา (5-7 ธันวาคม 2551) ภายใต้อำนาจ 9 หัวข้อในการประชุมแสดงถึงความรักระดับสากลอย่างชัดเจน คือ 1. ศรัทธา ความเชื่อ ความรู้ 2. ยุติสงคราม สร้างสันติ 3. สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา 4. ความตาย ความเกิด ความมีชีวิต 5. ข้อคิดสิ่งแวดล้อมเศรษฐศาสตร์ 6. ความตื่นรู้ทั้งที่บ้านและที่ทำงาน 7. สมาธิ 8. พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล 9. การกำหนดอนาคต ลักษณะการประชุมของชาวพุทธโลกนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นความสนใจของสังคมโลก เช่น ประเด็นสิ่งแวดล้อมสังคมโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วซึ่งก่อให้เกิดปัญหาระยะยาวแก่มวลมนุษยชาติ โดยเชิญองค์ทะไลลามะ เข้าร่วมประชุมด้วย อาจกล่าวได้ว่าหัวข้อในการประชุมอยู่ในกรอบของความรักทั้งสิ้น ดังนั้น รากฐานของการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชาติย่อมขึ้นอยู่กับ ความเสมอภาค ความยุติธรรมความสงบสุขซึ่งเป็นประเด็นกว้างๆ ที่สังคมโลกกลับมาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มิใช่เพียงศาสนาพุทธเท่านั้นที่เห็นความสำคัญของความรักระดับสากลนี้ทุกศาสนาก็กำลังเคลื่อนไหว แต่ที่เห็นชัดเจนคือพระพุทธศาสนาโดยองค์ทะไลลามะ ไม่ว่าท่านจะเดินทางไปไหนก็มีสื่อมวลชนและผู้คนที่ให้ความสนใจเพราะท่านมักไม่กล่าวถึงปัญหาของตน แต่กลับกล่าวถึงสันติภาพโลกรวมไปถึงพระสงฆ์ชาวพุทธอื่นๆอีกหลายท่านทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ เช่น ท่านพุทธทาส พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระไพศาล วิสาโล พระพะยอม กัลยาโณ พระธรรมจารย์ดิชนัท อัมมโธ

ความรักในทางพระพุทธศาสนามีการอนุวัตรตามความเป็นไปในสังคมมนุษย์ ซึ่งเป็นความรักแบบสากล (Universal love) คือ ความเมตตา ความปรารถนาดี ความเห็นอกเห็นใจ

เป็นความรักที่หวังดี ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นอย่างจริงใจ มองทุกคนเป็นเพื่อน และไม่ต้องการสิ่งตอบแทน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) ซึ่งเป็นความรักที่เสมอในสรรพสัตว์ทั้งหลาย ดังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสว่าวาระทั้ง 4 คือ กษัตริย์ แพศย์ พราหมณ์ ศูทร เมื่อออกบวชยอมทิ้งสกุลเดิมมาเป็นศากยบุตร (ตระกูลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) เปรียบเหมือนมหาสมุทรที่มีแม่น้ำสายเล็กๆ ไหลมารวมกัน เช่น คงคา ยมนา อจิรวดี สรรพมหิ ไหลลงสู่มหาสมุทรทั้งสิ้น ดังนั้นไม่ว่าวาระใดเมื่อออกบวชมารวมกันย่อมเรียกว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตร จากคำตรัสของพระสัมมาพุทธเจ้านี้จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีความรักให้กับทุกคนไม่เลือกชนชั้นและมีความเสมอภาค นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสังคมอีกด้วยการนำหลักที่เกี่ยวกับความรักมาใช้ในการพัฒนาร่วมกันอย่างมีระเบียบ เกื้อกูลกันถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่แบ่งแยกเอาเราดีเขาเปรียบกัน โดยเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ ๆ ตัวก่อน เช่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรับแรงและรวมพลังกันจัดการ เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำหรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชนอาคาร ฯลฯ

พระวัลโปละราหุล (Walpola Rahula) ซึ่งเป็นพระภิกษุนักวิชาการและนักกิจกรรมสังคมนาวศรีลังกาได้กล่าวอ้างถึงพระพุทธศาสนาว่า “พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในอินเดียในฐานะเป็นพลังทางจิตวิญญาณที่ต่อต้านความอยุติธรรมทางสังคม ต่อต้านพิธีกรรม ประเพณี และการบงการของสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ยกเลิกระบบวรรณะ และส่งเสริมความเสมอภาคของมนุษย์ (Walpola Rahula, 1978) อันเป็นมูลเหตุของการเกื้อกูลกันในสังคมเป็นการจุดประกายความรักขึ้นในสังคมศรีลังกา ณ ขณะนั้น ท่านพุทธทาสมีแนวคิดเกี่ยวกับความรักสากล (Universal Love) คือ “ศีลธรรม” ก็คือความรักสากล คือไม่เห็นแก่ตัวหรือไม่ทำอะไรเพื่อตัวกู ซึ่งเป็นสาเหตุของการแก่งแย่ง แข่งขันเบียดเบียนซึ่งกันและกันถ้าหากจะมีตัวกูก็ขอให้เป็นตัวเดียวกันทั้งโลก ทั้งจักรวาล หรือเอกภพ คือมีความรักที่เสมอกันย่อมถือว่าเป็นความรักสากล (พุทธทาส, 2540) และในปัจจุบันยังมีขบวนการชาวพุทธเพื่อสังคมในทิเบต ที่นำโดยองค์ทะไล ลามะ ผู้นำรัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบตที่พยายามต่อสู้เพื่อเอกราชของทิเบตบนฐานของอหิงสธรรม (non-violence) และ เป็น ผู้ เสน อ แ น ว คิ ด ร ี อ ง ค ว า ม ร ับ ผิ ด ข อ บ ร ะ ดั บ ส า ก ล (Universal responsibility) บนฐานของจิตใจที่มุ่งหวังประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่น (altruistic mind)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในเรื่องของความรัก ความรักจึงเป็นสิ่งที่สำคัญขั้นพื้นฐานที่กักเก็บอยู่ในจิตใจตั้งแต่วัยเด็ก และสามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นความรักที่สมบูรณ์แบบได้เพราะการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ในกลุ่มสังคมเล็ก และกลุ่มสังคมใหญ่ย่อมมีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน การทำสิ่งหนึ่งยอมไปกระทบอีกสิ่งหนึ่งเสมอ ทำให้มนุษย์ควรตระหนักว่า การที่เราจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งส่งผลกระทบที่เป็นไปในทิศทางที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนหรือไม่ เกิดความทุกข์กับการกระทำของเราหรือไม่ เราควรมีความรักให้กันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษา “ความรัก” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทของชาวบ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) ชุมชนทั่วไป/หนุ่ม,สาว จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการ/คุณครู จำนวน 5 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 5) อสม. จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการตีความ การแปลความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี ตามหลักการของอุปนัยวิธี โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. หลักธรรมเกี่ยวกับความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การศึกษาค้นหาหลักธรรมเกี่ยวกับความรักในพุทธศาสนาเถรวาทของคนในชุมชนบ้านหนองยาง ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นความโดดเด่นที่มีเส้นทางแห่งประวัติศาสตร์หลายร้อยปีของความเป็นมาของความเจริญรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนา การประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคี โดยเฉพาะการได้มีคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเกิดความรักในพระพุทธศาสนาโดยใช้หลัก ศีล 5 ปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงใจ ย่อมทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ว่าชุมชนได้ดำเนินชีวิตมีขนบธรรมเนียม ประเพณี มาทำความประพฤติที่ดีงาม โดยหลักธรรมของเบญจศีล คือ

1. เว้นจากปาณาติบาต คือ การเว้นจากการฆ่า การสังหาร ไม่ประทุษร้าย
2. เว้นจากอทินนาทาน คือ ละเว้นจากการลักขโมย เปียดบังแย่งชิง ในการประทุษร้าย

3. เว้นจากกาเมสุมิฉาจาร คือ ละเว้นการประพฤติดิในกาม
4. เว้นมุสาวาท คือ ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขา
5. เว้นจากสุราเมรัย คือ ไม่เสพเครื่องดื่มของมึนเมา สิ่งเสพติด

นอกเหนือจาก หลักธรรม เบญจศีลหล่อหลอมความรักแล้วยังมีหลักธรรมในทิศทั้ง 6 ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาความรักผู้อื่น ด้านเมตตาแต่ถึงอย่างไรก็ดีการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่ชุมชนค้นพบหลักธรรม ยังความเจริญ มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นพลังเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป

2. “ความรัก” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทของชาวบ้านหนองย่างคำ ตำบลกอนาง อำเภอบำบ่อ จังหวัดหนองคาย

ความรักของชาวบ้านหนองย่าง ตำบลกอนาง อำเภอบำบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นการพัฒนาตนเองทางจิตใจสุจริตธรรม เพราะเมื่อชาวบ้านมีความรักให้กับ บุคคลอื่นยอมทำให้จิตใจเบิกบานโดยเจตนาว่าจะไม่ละเมิดความประมาทและไม่ทำลายสุขภาพตนเอง นอกจากพัฒนาทางร่างกายแล้วยังต้องพัฒนาทางจิตควบคู่กันไป กามสังวร เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ควรละเมิดไม่แย่งชิงคุ้มครองของคนอื่น การยึดเอาหลักธรรมสังจะ โดยการเจตนาไม่โกหกหลอกลวงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อครอบครัวและสังคม การยึดหลักธรรมมีสติ โดยระลึกในเจตนา ไม่ดื่มสุราเมรัยเครื่องดองของเมา และสิ่งเสพติด แนวทางการปฏิบัติมาดังกล่าวเป็นเพียงกระพี้ธรรม ต้องสร้างความเป็น เปลือก กระพี้ สู่ความเป็นแก่นสารแก่ชุมชน คือการสร้างความรักที่นำไปสู่การเกิด คุณงามความดี มีความรัก สามัคคี มีจิตใจงาม เกิดสุขยั่งยืนตามหลักพุทธธรรมที่เชื่อโดยปัญญาอย่างแท้จริง

3. การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองย่างคำ ตำบลกอนาง อำเภอบำบ่อ จังหวัดหนองคาย

การศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองย่างคำ ตำบลกอนาง อำเภอบำบ่อ จังหวัดหนองคาย พบว่ามีความยากอยู่ที่การสร้างเชื่อมั่นและมั่นใจของคนในชุมชนและสำคัญที่การสร้างความเป็นธรรมไว้ อคติ ตามหลักธรรมพรหมวิหาร มีเมตตาอัปมัญญา ความรักที่มีความปรารถนาดีคิดเกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลาย จิตใจนุ่มนวลอ่อนโยนปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ชุมชนต้องพึ่งผู้นำทางพุทธศาสนาเป็นหลักเพราะ เชื่อบุญ กรรม เป็นหลักเดิมในจิตใจคน การประยุกต์หลักธรรมพรหมวิหารธรรม ในพรหมวิหาร 4 คือ

- เมตตาความรักหมายช่วยเหลือ
- กรุณา คือ คิดช่วยให้พ้นทุกข์
- มุทิตา คือ ยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความสุข
- อุเบกขา คือ วางใจเป็นกลางโดยใช้ปัญหาพิจารณา

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาท้องถิ่นเชิงพหุลักษณะ ธรรมชาติ และธรรมชาติของผู้คน มีการประยุกต์หลักธรรม เกิดความรักที่ประกอบด้วยปัญญา สร้างความรัก สามัคคี มีจิตใจงาม เกิดสุขที่ยั่งยืนสืบไป

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีของชาวบ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีข้อค้นพบที่สำคัญ จึงนำมาอภิปราย สำหรับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีอยู่ 3 ระดับ คือ (1) หลักธรรมที่ใช้กับความรักตนเอง เป็นหลักธรรมที่ใช้กับบุคคลและเหมาะกับการงานต่างๆ ไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลนั้นๆ พร้อมทั้งยังความเจริญมาให้ในปัจจุบัน ได้แก่ ศีล 5 เบญจธรรม (2) หลักธรรมที่ใช้กับความรักผู้อื่น เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ เช่น มารดาบิดากับบุตรธิดา สามัคคีภรรยาคู่รัก เพื่อนกับเพื่อน ครูอาจารย์กับศิษย์ได้แก่ ทิศ 6 (3) หลักธรรมที่ใช้กับความรักแบบเมตตา สามารถพัฒนาเมตตาให้เป็นเมตตาอัปมัญญา เป็นหลักธรรมที่เป็นอัปมัญญา 4 คือธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐและปฏิบัติต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยชอบไม่มีขอบเขต ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา แนวคิดพื้นฐานของความรัก ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2549) จัดว่าเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่มนุษย์สามารถรับรู้ ถึงความรักได้ด้วยโดยออกมาในรูปของความคิด ความพอใจ ความซาบซึ้งใจ ฯลฯ ความหมาย ของความรักได้จากคำเหล่านี้คือ 1. เสน่หา (สินะ) เป็นความรักที่เกิดจากตัณหา เป็นการสนองความต้องการของตนเอง และแยกได้เป็นทวิภูมิต่างกัน คือความรักที่เกิดจากการเห็นผิด 2. เปมะ หมายถึง เป็นความรักแบบอกุศลที่เป็นความรักที่เป็นกลางๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เคหะสิตเปมะ” เป็นความรักที่เป็นความพอใจเกี่ยวเนื่องกัน เช่น พี่รักน้อง 3. เมตตา เป็นความปรารถนาดี อนุเคราะห์ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความไม่ปองร้ายกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอำนาจ เขมปญโญ (ยอดทอง) (2546) 4. เมตตาอัปมัญญา เป็นความรักที่ไม่มีขอบเขต และไม่มีประมาณ ไม่จำกัด มีจิตแผ่ไปทั้งมนุษย์และสัตว์ ความสำคัญของความรักมีทั้งในแง่ความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร การรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรักในทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

(1) ความรักตนเอง เป็นความรัก แบบสินะ ที่เจือด้วยตัณหา อันประกอบไปด้วยคุณ คือเป็นความสุขขั้นต่ำของมนุษย์ (อัสสาทะ) เป็นความสุขสบายทางร่างกาย (สุขเวทนา) เป็นความสุขใจ ชื่นฉ่ำใจ สบายใจ (โสมนัส เวทนา) ส่วนโทษคือเป็นความสุขที่เจือด้วยความทุกข์ และก่อให้เกิดอคติได้

(2) ความรักผู้อื่น จัดเป็นความรักแบบเปมะ เกิดจากเหตุปัจจัย 2 ประการ คือ ด้วยการอยู่ร่วมกันในชาติปางก่อน และด้วยการเกื้อกูลกันในชาติปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 3

อย่างคือ 1. ความรักระหว่างพ่อแม่ และลูก 2. ความรักระหว่างสามีภรรยา 3. ความรักระหว่างเพื่อน

(3) ความรักแบบเมตตา เป็นความรักที่อยากให้ผู้อื่นมีความสุข และสามารถพัฒนาความรักแบบเมตตาให้เป็นเป็นความรักแบบเมตตาอัมปิณฺญา คือความรักที่แผ่ไปสู่มนุษย์และสัตว์ทั้งหมายด้วยความสม่ำเสมอ โดยไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต หลักศีล 5 ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง ศีลเป็นสิ่งที่แสดงถึงความรักในตนเอง ศีล 5 เป็นศีลขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ในสังคม ถือเป็นการพัฒนาทั้งกาย วาจา และใจ จะเห็นได้ว่าผู้ประพฤติในศีล 5 เป็นสังคมของกัลยาณชน โดยมีเมตตา สัมมาชีพ กามสังวร สัจจะ และสติ เป็นการพัฒนาตนเอง การนำหลัก “ทศ 6” ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง เป็นหลักธรรมที่ไขพัฒนาตนเองโดยไขหลัก “เมตตา” โดยแบ่งเป็นการบำรุง และ อนุเคราะห์กันและกันระหว่างความรักระหว่างพ่อแม่และลูก สามีกับภรรยาและบุตร ระหว่าง เพื่อนกับเพื่อน ครูบาอาจารย์กับลูกศิษย์ ศาสนิกชนกับพระสงฆ์หรือสมณพราหมณ์ บ่าวไพร่กับ เจ้านาย ทุกคนควรระลึกเสมอว่าทุกคนที่เกิดมาในโลกต่างก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน เราควรวาง ทาที่ให้เหมาะกับบุคคลต่างๆ เป็นการให้ความรักและวางตนอย่างมีศีลธรรม และจริยธรรมอันดี ตามทศทั้ง 6 การไขหลัก “เมตตา” ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง พัฒนาจาก “เมตตา เป็นเมตตาอัมปิณฺญา” ได้ โดยไขพรหมวิหาร 4 พัฒนาเพราะ เป็นหลักธรรมที่เป็นความรักที่แท้จริงเป็นความรักอันยิ่งใหญ่ แผ่ไปไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่จำกัด ไม่เลือกเพศ วัย เชื้อชาติโดยสม่ำเสมอ เป็นความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุขแก่สรรพสัตว์ (พระมหาสมจินต์ วันจันทร์, 2548)

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานวิจัยนี้อยู่ในวงจำกัดโดยเป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองคาย ตำบลกอนนาง อำเภอนาทอง จังหวัดหนองคาย” ผู้ทำงานวิจัยมองว่ามีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการนำมาศึกษาวิจัย เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น จึงขอเสนอแนะเป็นประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนโดยการนำหลักธรรมเกี่ยวกับความรักมาใช้ในการบริหารบ้านเมืองเพื่อประโยชน์สุขแก่ราษฎร

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ควรนำหลักธรรมเกี่ยวกับความรักไปใช้กับบุคคลโดยปฏิบัติอย่างจริงจัง และสามารถปรับใช้ได้ทุกสถานการณ์ในชีวิตจริงเพื่อความสุขของตนเองอย่างแท้จริง

2.2 ควรนำหลักธรรมไปใช้กับสังคมโดยเน้นความรักที่มีต่อกันในสังคมอย่าง แท้จริง จึงจะสามารถแก้ปัญหาในสังคมได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาวิเคราะห์ความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับขบวนการชาวพุทธยุคใหม่

3.2 ศึกษาวิเคราะห์ความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับความรักของชาวพุทธประเทศไทยที่มีต่อความรักกับชาวต่างชาติต่างศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาสมจินต์ วันจันทร์. (2548). ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กัลปพฤกษ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). วิวาท์แท้ต้องแผ่ขยายความสุข. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด
- _____. (2549). ครองรัก ครองเรือน ครองธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภา จำกัด.
- พระมหาอำนาจ เขมปญโญ (ยอดทอง). (2546). การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเถรวาทและงานเขียนซิมโพเซียม (Symposium) ของเพลโต. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาส. (2540). พุทธจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร.
- Walpola Rahula. (1978). Zen and Taming of the Bull to words the Definition of Buddhism thought. London : Gordon Fraser.